

UPORABA SODOBNIH PLAČILNIH INSTRUMENTOV V SLOVENIJI V LETU 1998

Alenka Šteblaj

V Sloveniji za poravnavo obveznosti vse bolj uporabljamo sodobne plačilne instrumente, predvsem tako imenovani plastični denar – plačilne kartice. Uporaba gotovine (bankovcev in kovancev) je namenjena predvsem poravnavanju nižjih zneskov obveznosti. Dostop do gotovine nam v vse večji meri olajšuje vedno bolj razvita mreža bančnih avtomatov (le-ti seveda nudijo tudi druge storitve). Uporaba čeka se ob uveljavitvi debetne funkcije čekovne kartice in predvsem ob porastu uporabe kreditnih plačilnih kartic postopno zmanjšuje. Za učinkovito in varno uporabo plačilnih kartic je pomemben razvoj mreže elektronskih prodajnih mest ali POS (Point of Sale) terminalov, ki pomenijo neposredno (on-line) povezavo prodajnega mesta s centri kartičnih sistemov. Obstoj POS terminalov na prodajnih mestih je predpogoj, da se lahko uporabljajo tudi debetne plačilne kartice, katerih izdajo v Sloveniji prvič beležimo v letu 1997.

1. UPORABA POSAMEZNIH SODOBNIH PLAČILNIH INSTRUMENTOV V SLOVENIJI

V Banki Slovenije na podlagi četrtnih poročil poročevalcev po določilih Sklepa o pošiljanju podatkov o uporabi sodobnih plačilnih instrumentov (Uradni list RS št. 73/95) in Navodila za izpolnjevanje obrazcev o uporabi sodobnih plačilnih instrumentov (Uradni list RS št. 76/95) statistično spremljamo izdajanje in uporabo plačilnih kartic v Sloveniji in v tujini, uporabo čeka in čekovnih kartic, izdajanje tujih potovalnih čekov ter razširjenost mreže bankomatov in POS terminalov.

V nadaljevanju primerjalno prikazujemo uporabo posameznih sodobnih plačilnih instrumentov v Sloveniji po četrtnih od začetka statističnega spremljanja podatkov v Banki Slovenije.

Slika 1: Pogostost uporabe posameznih sodobnih plačilnih instrumentov v Sloveniji po četrtnih

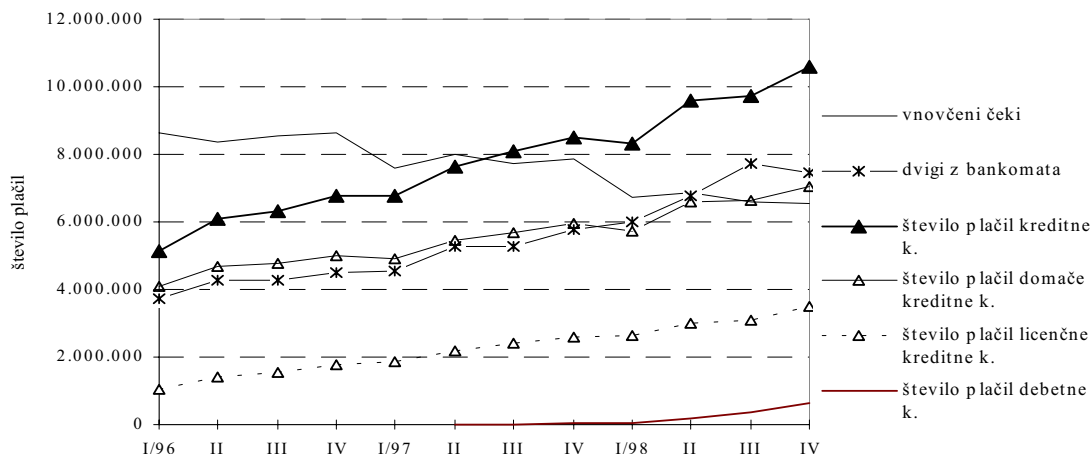
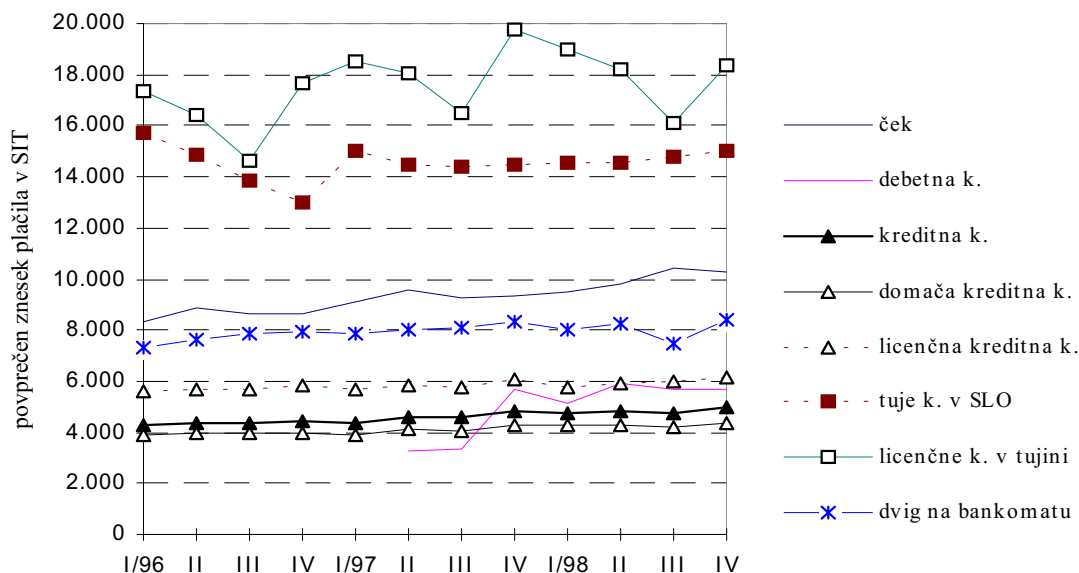

Tabela 1: Število plačil s sodobnimi plačilnimi instrumenti v Sloveniji po četrtletjih

četrletje	vnovčeni čeki	dvigi z bankomata	število plačil			
			kreditne kartice	domače kreditne k.	licenčne kreditne k.	debetne kartice
I/96	8.651.699	3.745.873	5.120.148	4.068.488	1.051.660	
II	8.356.188	4.285.730	6.073.623	4.686.495	1.387.128	
III	8.560.239	4.263.107	6.295.527	4.768.909	1.526.618	
IV	8.628.149	4.490.698	6.770.416	5.018.701	1.751.715	
1996	34.196.275	16.785.408	24.259.714	18.542.593	5.717.121	
I/97	7.585.397	4.534.938	6.767.651	4.892.796	1.874.855	
II	8.022.676	5.261.868	7.657.236	5.476.798	2.180.438	1.677
III	7.705.303	5.286.657	8.069.731	5.677.309	2.392.422	3.819
IV	7.860.592	5.771.785	8.503.497	5.933.854	2.569.643	39.040
1997	31.173.968	20.854.248	30.998.115	21.980.757	9.017.358	44.536
I/98	6.728.324	5.992.824	8.330.642	5.706.717	2.623.925	68.178
II	6.850.197	6.786.970	9.587.964	6.593.339	2.994.625	163.984
III	6.581.723	7.721.091	9.744.932	6.640.729	3.104.203	342.444
IV	6.531.492	7.432.788	10.576.128	7.053.887	3.522.241	628.743
1998	26.691.736	27.933.673	38.239.666	25.994.672	12.244.994	1.203.349

Iz slike in podatkov je razvidna tendenca k vedno pogostejšemu negotovinskemu poravnavanju obveznosti (uporaba plačilnih kartic) ter uporabi bančnega avtomata v primerjavi z uporabo čeka kot plačilnega instrumenta. Pri tem je potrebno opozoriti, da je lahko število plačil s čeki manjše od števila vnovčenih čekov, saj lahko pomeni posamezno plačilo s čekom vnovčitev večjega števila blanketov, ker je znesek, ki ga lahko vnovčimo na posameznem blanketu omejen. Tako je bilo v letu 1998 s plačilnimi karticami opravljenih več kot 38 milijonov plačil, opravljenih je bilo skoraj 28 milijonov dvigov z bankomatov in vnovčenih preko 26 milijonov čekov.

Slika 2: Prikaz povprečnih zneskov plačil s plačilnimi instrumenti v Sloveniji in tujini po četrtletjih
 Iz podatkov in slike izhaja, da povprečno najnižje zneske obveznosti poravnavajo imetniki domačih kreditnih

plačilnih kartic, ki so sicer med najpogosteje uporabljenimi instrumenti in katerih uporaba najhitreje raste; povprečno plačilo z domačo kreditno kartico je v letu 1998 znašalo 4.292 tolarjev. Najvišje povprečne zneske plačil dosegajo plačila rezidentov Slovenije v tujini (torej plačila z licenčnimi karticami v tujini), 17.720 tolarjev v letu 1998 in plačila nerezidentov v Sloveniji (plačila s tujimi karticami v Sloveniji), 14.729 tolarjev v letu 1998.

Tabela 2: Povprečni zneski plačil s posameznimi sodobnimi plačilnimi instrumenti v Sloveniji po četrtletjih v tolarjih

četrletje	povprečen znesek plačila							dvig na bankomatu
	ček	debetna kartica	kreditna kartica	domača kreditna k.	licenčna kreditna k.	tuje k. v Sloveniji	licenčne k. v tujini	
I/96	8.317		4.244	3.897	5.588	15.715	17.352	7.338
II	8.897		4.364	3.973	5.684	14.898	16.409	7.633
III	8.607		4.395	3.972	5.715	13.858	14.645	7.882
IV	8.648		4.467	3.983	5.852	13.018	17.642	7.948
1996	8.615		4.375	3.959	5.726	14.142	16.405	7.715
I/97	9.090		4.389	3.894	5.681	15.014	18.505	7.830
II	9.556	3.259	4.620	4.133	5.844	14.509	18.037	8.018
III	9.281	3.344	4.573	4.075	5.754	14.390	16.473	8.056
IV	9.303	5.657	4.842	4.313	6.064	14.502	19.784	8.297
1997	9.311	5.368	4.618	4.113	5.849	14.564	18.098	8.064
I/98	9.519	5.148	4.746	4.264	5.794	14.538	18.998	7.977
II	9.814	5.883	4.791	4.294	5.885	14.543	18.174	8.252
III	10.397	5.709	4.777	4.220	5.967	14.796	16.083	7.455
IV	10.249	5.670	4.976	4.380	6.172	14.982	18.401	8.427
1998	9.990	5.681	4.829	4.292	5.969	14.729	17.720	8.019

2. PLAČILNE KARTICE

Plačilne kartice, izdane v Sloveniji omogočajo odloženo poravnavo obveznosti, nekatere tudi odobritev okvirnega posojila (posojilne kartice), v letu 1997 pa je prišlo še do izdaje debetnih kartic, katerih uporaba je vezana na takojšnjo poravnavo iz tekočega računa imetnika. Debetne kartice imajo poleg funkcije identifikacijskega dokumenta za plačilo s čekom in poleg tega, da omogočajo dvig gotovine še plačilno funkcijo z debetnim (takojšnjim) načinom poravnave obveznosti. Prvič smo se v Sloveniji z debetnim načinom poravnavanja obveznosti srečali v letu 1997 – Activa Maestro čekovna kartica, konec leta 1997 pa je bilo mogoče opravljati debetna plačila tudi s kartico nekaterih izdajateljev (postopne menjave) BA Maestro Cirrus. Uporaba čekovne kartice v plačilni funkciji nadomešča predvsem uporabo čeka, saj ima prednost tako zaradi enostavne uporabe kot zaradi večje varnosti poslovanja, medtem ko se tisti imetniki, ki imajo tudi plačilne kartice, ki omogočajo odložitev plačila, ob možnosti izbire še vedno večinoma odločijo za slednje. Slovenci se sicer še vedno radi poslužujemo možnosti plačila s čeki na odloženo plačilo, ki ga nudi večina trgovcev in ki je za marsikaterega kupca ugodnejša od uporabe plačilnih kartic z odlogom plačila. Uporaba debetnih kartic v Sloveniji postopno narašča, vse več je prodajnih mest, ki debetne kartice sprejemajo (prodajna mesta morajo biti elektronsko opremljena), prav tako pa se izboljšuje seznanjenost uporabnikov z možnostmi uporabe.

Večino plačilnih kartic v slovenskem prostoru izdajajo banke (bančne kartice), samostojno ali na podlagi licenčne pogodbe s tujim partnerjem. Poznamo tudi podjetniške kartice, ki jih izdajajo podjetja, prav tako samostojno ali na podlagi licenčnih pogodb. Nekatere kartice so uporabne samo v slovenskem prostoru (domače kartice), nekatere, izdane na podlagi licenčnih pogodb, pa je mogoče uporabljati tako v Sloveniji kot v tujini (licenčne kartice). Izdajatelji licenčnih kartic s sklenitvijo pogodbe z licenčnim partnerjem pristanejo na pravila poslovanja, ki veljajo za celotno poslovanje s karticami določene blagovne znamke. V Sloveniji je mogoče uporabljati tudi plačilne kartice tujih izdajateljev.

Izdajatelji izdajajo kartice fizičnim osebam (občanom) - osebne kartice in podjetjem – poslovne kartice.

2.1. Kreditne plačilne kartice

Med kreditne plačilne kartice štejemo kartice na odloženo plačilo in prave posojilne kartice, pri katerih lahko imetniki poleg odloga plačila koristijo še posojilo banke izdajateljice (posojilne kartice izdajajo le banke). Pri slednjih je običajno imetnikom odobreno okvirno posojilo v določeni višini, ki je odvisna od višine mesečnih prilivov. Imetnik mesečno odplačuje odstotek zneska porabljenega posojila in pripadajočih obresti. Pri karticah na odloženo plačilo gre za zamik v poravnavi plačila, opravljenega s tako kartico, poravnava se opravi na določen dan enkrat mesečno. Veliko večino izdanih kreditnih kartic predstavljajo kartice z odloženo poravnavo obveznosti.

Tabela 3: Kreditne plačilne kartice in njihova uporaba v Sloveniji

Leto/četrletje	Število izdanih kartic ob koncu obdobja	Število plačil	Vrednost plačil v mio SIT
1996	468.912	24.259.714	106.144
1997	594.717	30.998.115	143.160
I/98	624.702	8.330.642	39.535
II/98	579.155	9.587.964	45.937
III/98	587.634	9.744.932	46.548
IV/98	593.863	10.576.128	52.631
1998	593.863	38.239.666	184.651

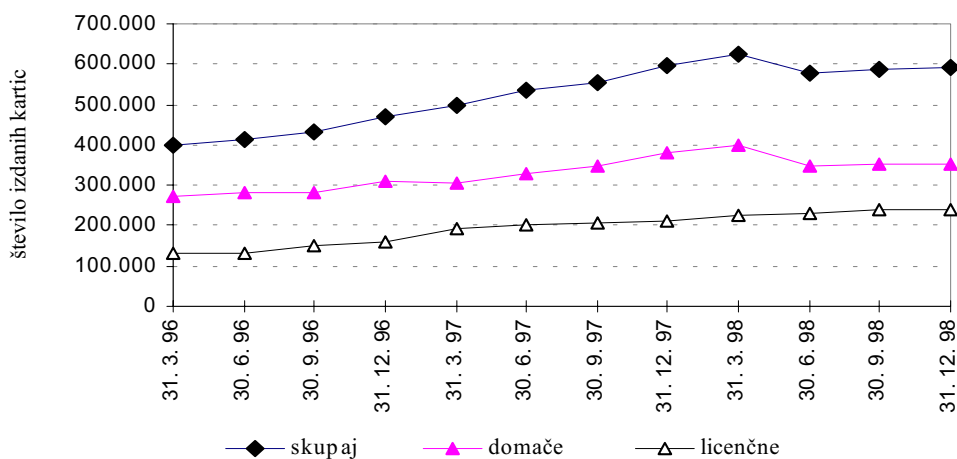
S kreditnimi karticami, izdanimi v Sloveniji, je bilo v letu 1998 opravljenih 38,2 milijona plačil v skupni vrednosti 184,7 milijarde tolarjev. Uporaba kartic v prvem četrletju posameznega leta običajno upade (kupna moč). V zadnjem četrletju leta 1998 se je uporaba kartic močno povečala tako po številu kot po vrednosti plačil, kar je pripisati obdobju večje potrošnje. Gre za 24% povečanje števila plačil glede na uporabo v zadnjem četrletju predhodnega leta in za 8,5% povečanje glede na tretje četrletje. Skupno so imetniki v letu 1998 opravili za 23% več plačil kot v letu 1997.

Po podatkih za konec leta 1998 je skoraj 60% izdanih kreditnih plačilnih kartic domačih, torej izdanih od slovenskih izdajateljev in uporabnih v Sloveniji. Kar 70% vseh izdanih kartic so izdale banke kot samostojne izdajateljice ali na podlagi sklenjenih licenčnih pogodb, glavnina kartic (86%) pa je bila izdana fizičnim osebam.

2.1.1. Domače in licenčne kartice

Izdaje kartic se v zadnjih četrletletjih niso bistveneje povečevale, medtem ko se je njihova uporaba tako po številu opravljenih plačil kot vrednostno povečevala v večjem obsegu.

Slika 3: Število izdanih kreditnih plačilnih kartic v Sloveniji po četrletjih¹

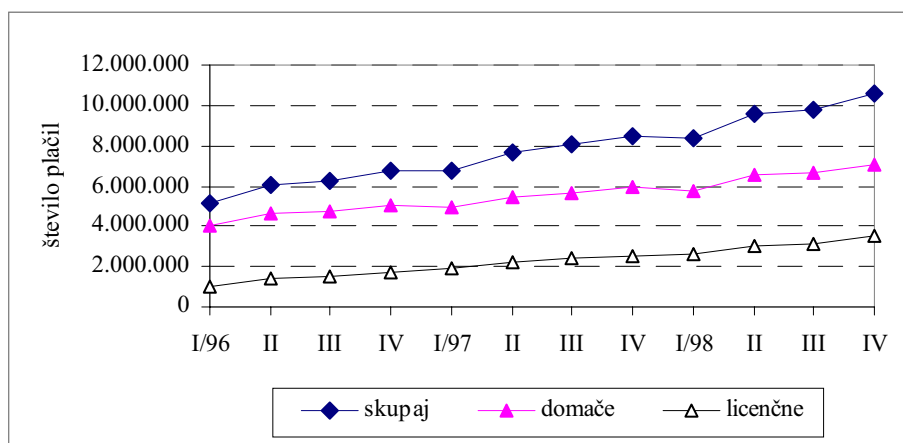
¹ Znižanje v številu izdanih kartic konec drugega četrletja 1998 je pripisati načinu zamenjave ene od domačih kartic.

Tabela 4: Domače in licenčne kartice – uporaba v Sloveniji

Leto/ četrletje	število izdanih kartic konec obdobja		število plačil		Vrednost plačil v mio SIT	
	domače	licenčne	domače	licenčne	domače	licenčne
1996	309.259	159.653	18.542.593	5.717.121	73.407	32.737
1997	382.150	212.567	21.980.757	9.017.358	90.417	52.743
I/98	398.702	226.000	5.706.717	2.623.925	24.333	15.202
II/98	348.914	230.241	6.593.339	2.994.625	28.313	17.624
III/98	350.378	237.256	6.640.729	3.104.203	28.026	18.522
IV/98	350.567	243.296	7.053.887	3.522.241	30.893	21.738
1998	350.567	243.296	25.994.672	12.244.994	111.565	73.086

Z domačimi plačilnimi karticami je bilo v letu 1998 v Sloveniji opravljenih 26 milijonov plačil, kar je okoli 70% celotnega prometa s kreditnimi karticami, izdanimi v Sloveniji. Ta obseg prometa je za skoraj 20% večji kot v preteklem letu. Promet s karticami, izdanimi na podlagi licence, ki predstavlja sicer manjši delež, je v letu 1998 še bolj porasel, to je za 34%.

Slika 4: Uporaba domačih in licenčnih plačilnih kartic v Sloveniji po četrletjih – število plačil v posameznem četrletju

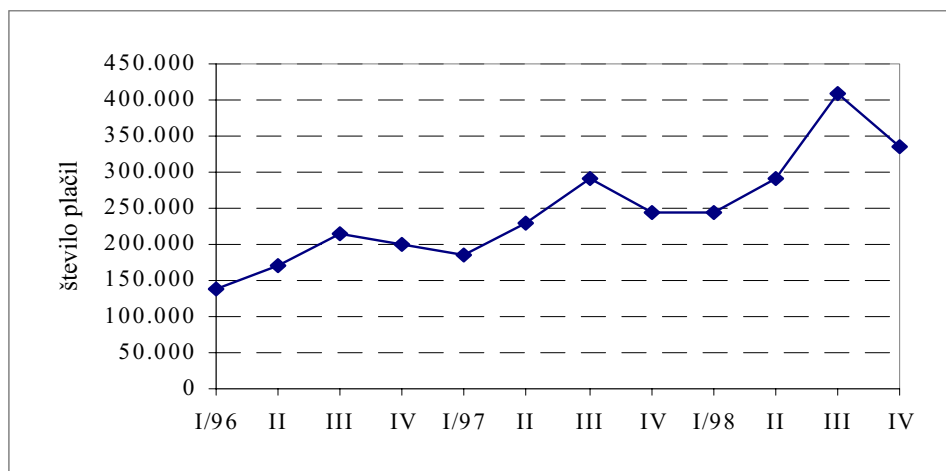
2.1.1.1. Licenčne kartice v tujini

Imetniki licenčnih kartic lahko z njimi poslujejo tudi v tujini. V letu 1998 so tako opravili skoraj 1,3 milijona plačil, kar je za 35% več kot v preteklem letu. Skupna vrednost opravljenih plačil je po zbranih podatkih znašala 22,6 milijarde tolarjev. V tujini so kartice uporabljali predvsem imetniki bančnih osebnih licenčnih kartic. Med letom je opazna večja uporaba licenčnih kartic v tujini v tretjem četrletju posameznega leta - sezonski vpliv turizma.

Tabela 5: Uporaba licenčnih plačilnih kartic v tujini

Leto/ četrletje	število plačil v tujini	Vrednost plačil v tujini v mio SIT
1996	725.178	11.897
1997	948.314	17.162
I/98	244.044	4.636
II/98	289.814	5.267
III/98	409.745	6.590
IV/98	333.946	6.145
1998	1.277.549	22.638

Slika 5: Uporaba licenčnih kreditnih plačilnih kartic v tujini po četrtletjih

2.1.2. Bančne in podjetniške kreditne kartice

Večino, 70% izdanih kreditnih kartic v Sloveniji so izdale banke; z njimi je bilo v letu 1998 opravljeno skoraj tri četrtine celotnega prometa s kreditnimi karticami.

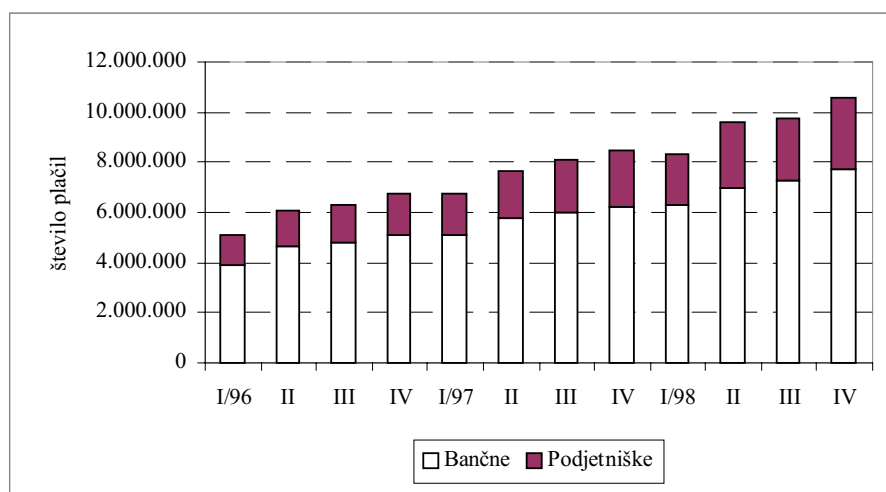
Tabela 6: Izdaja in uporaba bančnih in podjetniških kreditnih plačilnih kartic

četrtletje	Število izdanih kartic konec četrtletja			Uporaba v Sloveniji					
				Število plačil			Vrednost plačil v mio SIT		
	Skupaj	Bančne	Podj.	Skupaj	Bančne	Podjetniške	Skupaj	Bančne	Podj.
I/96	400.052	300.082	99.970	5.120.148	3.877.972	1.242.176	21.730	16.167	5.563
II	414.224	303.494	110.730	6.073.623	4.614.303	1.459.320	26.506	20.161	6.345
III	433.273	320.082	113.191	6.295.527	4.820.595	1.474.632	27.666	21.465	6.202
IV	468.912	342.054	126.858	6.772.416	5.105.648	1.664.768	30.242	23.282	6.960
1996				24.259.714	18.418.818	5.840.896	106.144	81.075	25.070
I/97	496.722	343.188	153.534	6.767.651	5.129.012	1.638.639	29.706	23.127	6.579
II	535.243	376.043	159.200	7.657.236	5.792.488	1.864.748	35.376	26.720	8.656
III	553.335	384.641	168.694	8.069.731	5.964.548	2.105.183	36.900	27.946	8.954
IV	594.717	421.228	173.489	8.503.497	6.257.054	2.246.443	41.178	31.375	9.803
1997				30.998.115	23.143.102	7.855.013	143.160	109.167	33.993
I/98	624.702	450.086	174.616	8.330.642	6.294.264	2.036.378	39.535	29.708	9.827
II	579.155	402.576	176.579	9.587.964	6.990.562	2.597.402	45.937	34.036	11.901
III	587.636	408.919	178.717	9.744.932	7.247.674	2.497.258	46.548	35.494	11.054
IV	593.863	415.666	178.197	10.576.128	7.703.743	2.872.385	52.631	39.424	13.208
1998				38.239.666	28.236.243	10.003.423	184.652	138.662	45.989

V sliki na naslednji strani je prikazana uporaba kreditnih kartic, ki jih izdajajo banke in podjetja. Bančne kartice, ki so trenutno uporabne le v slovenskem prostoru (domače bančne kartice) so Activa, Karanta, Posojilna kartica Karanta, Kmečka kartica ter kartici HKS in Agrocard (slednji sta namenjeni članom kmetijskih zadrug oz. področno omejeni) ter Mkartica, ki je bila ob koncu leta ukinjena.

Podjetja izdajajo predvsem domače kartice, kartico Magna (osebna in poslovna), M kartico (se ukinja, izdana je nova, Mercator Pika kartica) in Emonsko kartico (slednji dve sta uporabni v trgovski mreži izdajatelja) ter Ti-club kartico in poslovno OMV kartico.

Slika 6: Uporaba bančnih in podjetniških plačilnih kartic po četrtletjih – število plačil v Sloveniji

2.1.2.1. Bančne in podjetniške kartice v tujini

Licenčne kartice, torej kartice, ki so izdane na podlagi licenčne pogodbe s tujim partnerjem in ki jih je mogoče uporabljati tako v Sloveniji kot v tujini, pri nas izdajajo večinoma banke. Po podatkih konec leta 1998 je bilo 80% licenčnih kartic izdanih s strani bank in kar 45,5% vseh izdanih bančnih kartic je bilo licenčnih; gre za kartice iz skupine Eurocard in Visa. Licenčni kartici, ki sta uporabni tudi v tujini in sta jih izdala slovenska podjetja sta American Express in Diners Club kartici, medtem ko je Euroshell kartica uporabna samo v tujini.

Tabela 7: število izdanih licenčnih kreditnih plačilnih kartic - bančnih in podjetniških

datum	število izdanih licenčnih bančnih kartic	delež glede na vse izdane bančne k.	število izdanih licenčnih podjetniških kartic	delež glede na vse izdane podjetniške k.
31.12.1996	141.686	41,4%	17.964	14,2%
31.12.1997	166.244	39,5%	46.323	27,0%
31.12.1998	194.981	45,5%	48.315	29,2%

Tabela 8: Uporaba bančnih in podjetniških kreditnih plačilnih kartic v tujini

četrtletje	Uporaba v tujini					
	Število plačil			Vrednost plačil v mio SIT		
	Skupaj	Bančne	Podjetniške	Skupaj	Bančne	Podjetniške
I/96	136.927	134.006	2.921	2.376	2.305	71
II	171.742	160.936	10.806	2.818	2.558	260
III	215.416	202.040	13.376	3.155	2.811	344
IV	201.093	184.571	16.522	3.548	3.086	462
1996	725.178	681.553	43.625	11.897	10.760	1.137
I/97	184.800	168.147	16.653	3.609	3.080	529
II	229.683	207.126	22.557	4.143	3.336	806
III	290.430	261.677	28.753	4.784	3.909	875
IV	243.401	219.732	23.669	4.815	3.890	924
1997	948.314	856.682	91.632	17.351	14.217	3.134
I/98	244.044	220.362	23.682	4.636	3.665	972
II	289.814	260.401	29.413	5.267	4.176	1.091
III	409.745	368.521	41.224	6.590	5.170	1.420
IV	333.946	299.670	34.276	6.145	4.765	1.380
1998	1.277.549	1.148.954	128.595	22.638	17.776	4.862

2.1.3. Osebne in poslovne kartice

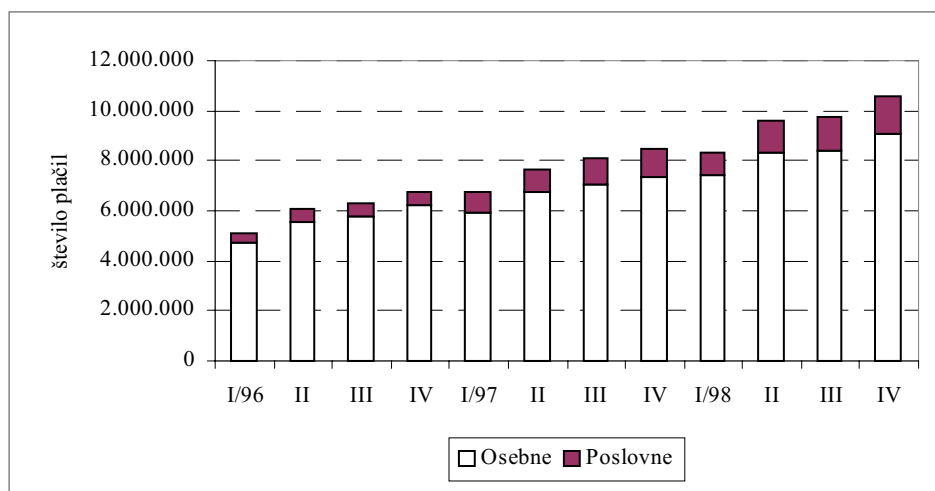
Izdajatelji izdajajo kartice fizičnim osebam (občanom) - osebne kartice in podjetjem – poslovne kartice. Slednje so namenjene vodilnim in drugim delavcem v podjetjih ali samostojnim podjetnikom za plačilo potovalnih, reprezentančnih in drugih stroškov ali nakupov. Podjetje za uporabo poslovne kartice pooblasti eno ali več oseb, zaposlenih v podjetju in jim določi višino dovoljene porabe na mesec. Na kartici, ki je poslovna, sta odtisnjeni tako ime podjetja, ki je lastnik kartice, kot ime in priimek uporabnika kartice.

Tabela 9: Osebne in poslovne kartice – uporaba v Sloveniji

Leto/ četrletje	število izdanih kartic konec obdobja		število plačil		Vrednost plačil v mio SIT	
	osebne	poslovne	osebne	poslovne	osebne	poslovne
1996	404.891	64.021	22.248.529	2.011.185	91.533	14.610
1997	516.193	78.524	27.077.116	3.920.999	119.764	23.396
I/98	545.495	79.207	7.417.832	912.810	32.799	6.736
II/98	499.220	79.935	8.301.831	1.286.133	37.573	8.364
III/98	506.608	81.026	8.432.160	1.312.772	38.731	7.817
IV/98	511.831	82.032	9.081.485	1.494.643	43.350	9.282
1998	511.831	82.032	33.233.308	5.006.358	152.453	32.198

Kar 86% izdanih kreditnih kartic je osebnih, prav tako so v letu 1998 in v letih poprej glavnino prometa s kreditnimi karticami opravile fizične osebe.

Slika 7: Uporaba osebnih in poslovnih plačilnih kartic v Sloveniji po četrletjih – število plačil

Med poslovnimi karticami (imetnik podjetje, uporabnik uslužbenec podjetja) so po uporabi izrazito v ospredju kartice, izdane s strani podjetij (podjetniške kartice): Magna poslovna, Diners Club poslovna in OMV kartica. Uporaba bančnih poslovnih kartic je precej manjša.

Tabela 10: Izdane osebne kreditne plačilne kartice - bančne in podjetniške

datum	število izdanih osebnih bančnih kartic	delež glede na vse izdane bančne k.	število izdanih osebnih podjetniških k.	delež glede na vse izdane podjetniške k.
31.12.1996	338.453	98,5%	66.438	53,0%
31.12.1997	415.272	98,6%	100.921	58,2%
31.12.1998	408.808	98,4%	103.023	57,8%

2.1.3.1. Osebne in poslovne kartice v tujini

Več kot 90% vseh plačil v tujini so po zbranih podatkih v letu 1998 opravili imetniki osebnih kartic. Glede na to, da je večina licenčnih kartic, ki so uporabne tudi v tujini, bančnih kartic (80% konec 1998) in upoštevaje, da banke izdajajo pretežno osebne kartice (98,9%), je pričakovana tudi manjša uporaba poslovnih kartic v tujini.

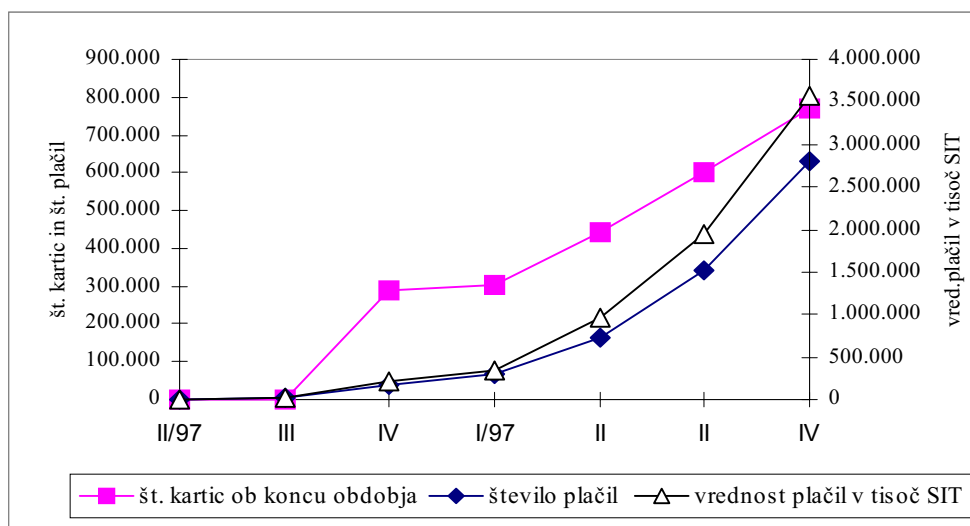
Tabela 11: Uporaba osebnih in poslovnih kartic v tujini

Leto/ četrletje	število plačil v tujini		Vrednost plačil v tujini v mio SIT	
	osebne	poslovne	osebne	poslovne
1996	666.644	58.534	10.446	1.451
1997	864.746	76.817	15.122	2.040
I/98	221.622	22.422	4.104	533
II/98	263.971	25.843	4.664	603
III/98	382.307	27.438	6.016	574
IV/98	301.572	32.374	5.423	722
1998	1.169.472	108.077	20.207	2.431

2.2. Debetne kartice

Debetne kartice so se v Sloveniji prvič pojavile v letu 1997, ko so slovenske banke pričele postopno zamenjevati dosedanje čekovne kartice, ki so imele bankomatsko in identifikacijsko funkcijo z novimi karticami, ki omogočajo imetnikom tudi debetno poslovanje na elektronsko opremljenih prodajnih mestih (POS terminali). Večina slovenskih bank je "stare" čekovne kartice že zamenjala z novimi, nekatere banke pa zamenjavo opravljajo postopno in je še v teku. V Sloveniji poznamo Activa Maestro in BA Cirrus Maestro debetni kartici.

Slika 8: Debetne kartice v Sloveniji in njihova uporaba

Iz slike je razvidno povečevanje uporabe debetnih kartic po četrletjih in porast v izdaji. Skok v številu izdanih kartic konec leta 1997 je nastal zaradi pričetka izdaje BA Cirrus Maestro kartic v decembru 1997.

Konec leta so lahko imetniki debetnih kartic poslovali na 8.437 elektronskih prodajnih mestih, (sklenitev pogodbe med prodajnim mestom in banko), kar je za skoraj 2.000 mest več kot konec tretjega četrletja.

Tabela 12: Uporaba debetnih kartic v Sloveniji po četrtletjih

	II/97	III/97	IV/97	I/98	II/98	III/98	IV/98
Št.kartic ob koncu četrt.	712	1.251	289.301	301.797	444.393	609.049	768.968
Število plačil	1.677	3.819	39.040	68.178	163.984	342.444	628.743
Vred. plačil v 1000 SIT	5.465	12.771	220.833	351.013	964.677	1.955.119	3.564.888

V letu 1998 je bilo opravljenih 1,2 milijona plačil z debetnimi karticami v skupni vrednosti 6,8 milijarde tolarjev. Glede na to, da je bilo število izdanih debetnih kartic ob koncu leta večje od števila izdanih kreditnih kartic (izdanih je bilo blizu 770 tisoč debetnih kartic), je očitno, da se uporabljajo precej manj, kot kreditne kartice. Plačila z debetnimi karticami predstavljajo le 3% plačil, ki so jih v letu 1998 opravili imetniki kreditnih kartic. Debetne kartice nadomeščajo predvsem čekovno poslovanje, saj uporaba kreditnih kartic imetnikom nudi dodatne ugodnosti, predvsem možnost odloga plačila obveznosti. Kljub temu je pričakovati nadaljnje povečevanje uporabe debetnih kartic - mreža POS terminalov, ki debetno poslovanje omogoča, se ustrezno širi, seznanjenost imetnikov debetnih kartic z njihovo uporabnostjo pa je tudi s časom napredovalo.

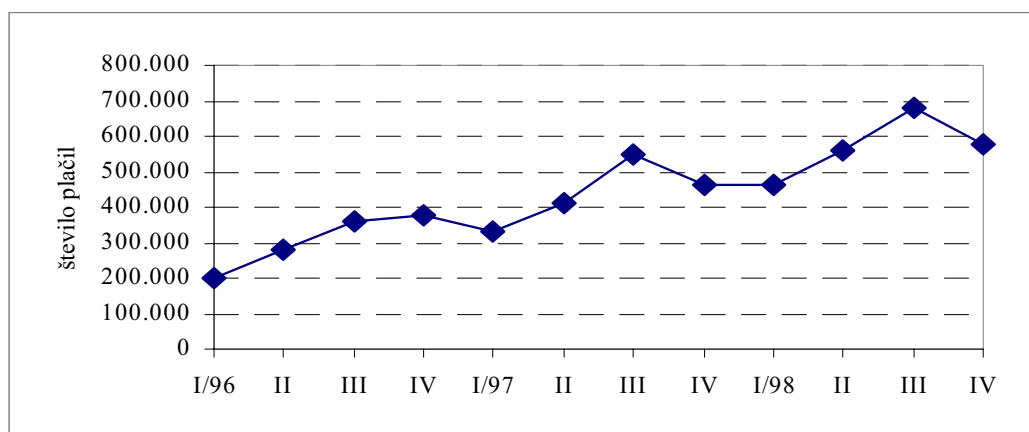
2.3. Tuje plačilne kartice

Tuje plačilne kartice, ki jih imetniki, pretežno nerezidenti, uporabljajo v Sloveniji, delimo v tri skupine: kartice naftnih družb, ki jih imetniki uporabljajo za nakup goriva na bencinskih črpalkah, kartice drugih podjetij – Diners in American Express kartici, ter bančne kartice – Visa, Eurocard in Eurocheque Cirrus kartice.

Tabela 13: Uporaba tujih plačilnih kartic v Sloveniji

Plačilne kartice	Število plačil						
	1996	1997	1998	I/98	II/98	III/98	IV/98
Naftne družbe	356.790	484.022	553.005	143.330	149.992	129.233	130.450
Druga podjetja	140.283	301.349	447.225	87.071	107.027	124.834	128.293
Banke	715.035	969.925	1.277.768	230.676	301.929	427.272	317.891
Skupaj	1.212.108	1.755.296	2.277.998	461.077	558.948	681.339	576.634
	Vrednost plačil v tisoč SIT						
Naftne družbe	3.367.455	5.445.573	5.025.564	1.298.058	1.381.458	1.193.271	1.152.777
Druga podjetja	2.509.412	4.183.414	5.874.730	1.192.646	1.412.441	1.586.334	1.683.309
Banke	11.265.581	15.935.626	22.651.868	4.212.519	5.334.956	7.301.301	5.803.092
Skupaj	17.172.448	25.564.613	33.552.162	6.703.223	8.128.855	10.080.906	8.639.178

Slika 9: Uporaba tujih plačilnih kartic v Sloveniji – število plačil po četrtletjih

Uporaba tujih plačilnih kartic v Sloveniji je sezonsko pogojena in je uporaba večja v tretjem četrtletju. V letu 1998 je bilo v Sloveniji s tujimi plačilnimi karticami opravljenih 2,3 milijona plačil v vrednosti 33,6 milijarde tolarjev, kar je za 30% več plačil kot v preteklem letu. Tako po številu kot po vrednosti plačil ponovno izstopa tretje četrtletje leta.

S plačilnimi karticami tujih bank je bilo v Sloveniji v letu 1998 opravljenih 1,3 milijona plačil, kar je za 43% več kot v preteklem letu. Imetniki tujih podjetniških kartic so v letu 1998 opravili 447 tisoč plačil (za 50% več kot v preteklem letu).

2.4. Čip kartice

2.4.1. Čip kartice v svetu

Leta 1979 se je v svetu prvič pojavila plastična kartica z vgrajenim mikroprocesorjem na čipu, imenovana tudi pametna ali smart kartica (ICC = Integrated Circuit Card). Taka kartica ima sposobnost hranjenja večje količine podatkov, poleg tega pa vsebuje tudi program za obdelavo podatkov, kar daje uporabi kartice veliko možnosti.

Čip kartica odpira možnosti uporabe kartic tudi na področjih, kjer jih dosedaj niso uporabljali, na primer kot nadomestilo za plačilne instrumente kot so ček in gotovina. S čip kartico je mogoče nadomestiti tudi številne dokumente, ki vsebujejo določene podatke o imetniku (npr. s prodročja zdravstva in javne uprave).

Uvedba čip kartice zahteva seveda tudi opremljenost z napravami (čitalci) za sprejemanje. V mednarodnih organizacijah za standardizacijo tako napravo imenujejo CAD = Card Accepting Device.

Uporaba čip kartice v plačilnem ali finančnem sistemu je možna na mnogih področjih, omejena pa je z višino sprejemljivih stroškov za njeno uvedbo.

Nekateri izmed možnih načinov uporabe čip kartice:

- kot plačilno sredstvo; pri zamenjavi z običajnimi plačilnimi sredstvi se čip kartica pojavlja kot elektronska čekovna knjižica, elektronski potovalni ček, elektronska denarnica in podobno,
- za dvig gotovine na bančnih avtomatih,
- za plačevanje obveznosti; skupina funkcij za plačevanje ali jamstvo za plačilo,
- za prenos sredstev iz zunanjšega vira v kartico (prenos sredstev s tekočega računa v elektronsko denarnico),
- za avtorizacije dostopov,
- kot elektronski podpis za preverjanje identitete, verodostojnosti in pooblastil prejemnika in pošiljatelja v sistemu elektronske izmenjave podatkov.

Po svetu je ponudba proizvajalcev čip kartic in naprav za sprejem že zelo pestra, vendar obstaja problem standardizacije. Sprejetih je že več standardov v organizacijah, kot sta ISO in IEC. Močan vpliv na razvojne usmeritve na tem področju imajo mednarodni veliki kartični sistemi, kot sta Visa in Europay.

2.4.2. Čip kartice v Sloveniji

V Sloveniji poznamo enonamenske kartice z vgrajenim čipom in kartico, ki deluje na radijski frekvenci, v obeh primerih gre za podjetniške kartice. Uporabniki lahko uporabljajo čip kartice Telekom Slovenije - Telefonske kartice z različnim številom impulzov, s katerimi je mogoče plačevati telefon, ter Elektronsko tablico podjetja Dars Celje za plačilo cestnin v Sloveniji, ki deluje podobno kot čip kartice, vendar deluje na radijski frekvenci. Na področju standardizacije spada pod področje komunikacij kratkega dosega na visokih frekvencah. Pri uporabi obeh kartic gre za predplačilo storitev, ki jih nudi izdajatelj. Kartice so enkratno uporabne – ko je vsebovani znesek porabljen jih ni mogoče ponovno »napolniti« z novim zneskom.

Tabela 14: Uporaba enonamenskih kartic s predplačilom v Sloveniji – promet v posameznem letu

vrsta kartice	naziv kartice		1996	1997	1998
čip kartica	Telefonska kartica – Telekom Slovenije	prodane kartice	754.727	658.405	806.696
		število plačil*	555.431	830.726	806.696
		vrednost prodanih kartic v tisoč SIT	530.796	768.194	917.703
elektronska kartica	Elektronska tablica – Dars Celje	prodane kartice	2.046	8.214	20.256
		število plačil	5.468	42.560	189.283
		vrednost plačil v tisoč SIT	19.239	166.659	721.379

* Število prodanih kartic pri Telekomu v letu 1998 predstavlja tudi število plačil.

Iz tabele je razvidna vedno večja uporaba tako elektronske kot čip - telefonske kartice. Uporabniki telefonskih storitev so v letu 1998 kupili za 23% več telefonskih kartic kot v predhodnem letu, uporabniki avtocest pa 2,5 krat več elektronskih tablic, ki so jih tudi pogosteje uporabljali; v letu 1998 beležimo kar 4,5 krat več plačil cestnine s kartico. Poleg omenjenih dveh kartic je bila v Sloveniji prisotna tudi Smart card kartica za plačilo satelitske televizije. Promet s to kartico beležimo le do konca prvega četrtletja 1997 zaradi stečaja podjetja Multichoise d.o.o. in ga ne navajamo.

2.4.3. Čip kartica kot elektronska denarnica

Eno od možnih področij uporabe čip kartic je tudi uporaba kartice kot elektronskega denarja. Bistvena lastnost tovrstnih čip kartic je, da jih izdajajo (v večini primerov) denarne institucije, predvsem banke. Te kartice so večnamenske, z njimi imetniki poravnavaajo predvsem nižje zneske plačil kot na primer cestnine, parkirnine, nakupe časopisov itd. Uporabnik kartico uporablja na posebnih čitalcih, s katerimi mora biti opremljeno prodajno mesto. Čitalec imetniku kartice sporoča vrednost, ki je na kartici in končno vrednost, ki jo kartica vsebuje po opravljenem nakupu. Ko se vrednost na kartici »izprazni« je nekatere vrste kartic mogoče napolniti s tekočega računa ali z gotovino na bankomatih z uporabo osebne številke ali kako drugače, nekatere pa je potrebno zamenjati – kupiti nove.

V nekaterih državah že izdajajo elektronske denarnice. V Nemčiji je v teku več projektov uveljavljanja elektronske denarnice, najboljšeje zastavljena pa sta projekta Geldkarte (podpora s strani Europay) in Paycard ter v Belgiji Proton. V sistemu Visa International poznamo Visa Cash kartico, MasterCard International razvija projekt Mondex itd.

Posebna delovna skupina v okviru Komiteja za plačilne sisteme pri Banki za mednarodne poravnave (Bank for International Settlements) proučuje glavne težave ob uveljavljanju elektronske denarnice kot oblike elektronskega denarja, ki zadevajo področja delovanja centralne banke. Stališča do izdajanja elektronskega denarja je sprejela tudi Evropska centralna banka. V Sloveniji do izdaje elektronskega denarja še ni prišlo, vendar je že bilo zaslediti interes za izdajo elektronske denarnice. Zaradi vpliva, ki ga ima lahko izdajanje takega denarja na vodenje denarne politike in izvajanje drugih funkcij centralne banke bi bilo pred tem potrebno vsebinsko in regulativno urediti to področje ter zagotoviti ustrezno statistično spremljanje.

3. ČEKI

3.1. Čeki in čekovne kartice slovenskih poslovnih bank

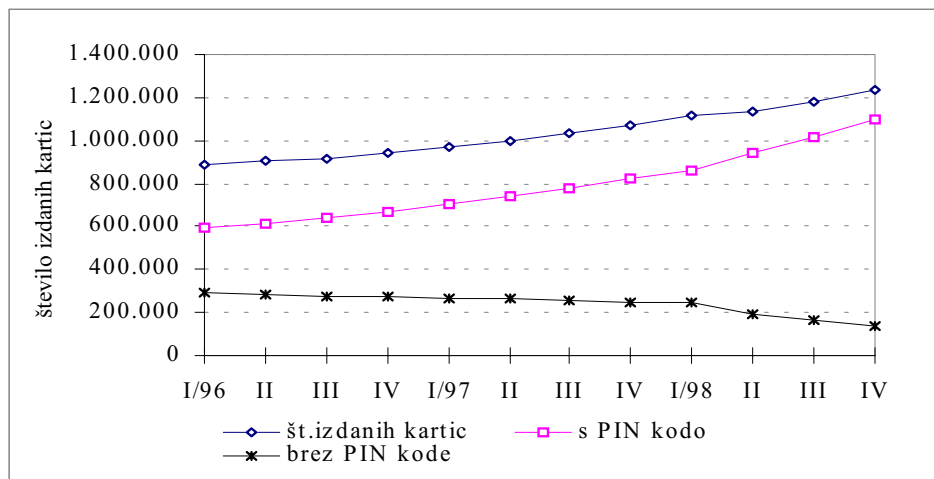
Konec leta 1998 je bilo izdanih preko 1,2 milijona čekovnih kartic, od tega 89% s PIN kodo, ki omogoča uporabo bančnega avtomata in poslovanje na elektronsko opremljenih prodajnih mestih (plačilna funkcija čekovne kartice).

Tabela 15: Čekovne kartice in čeki

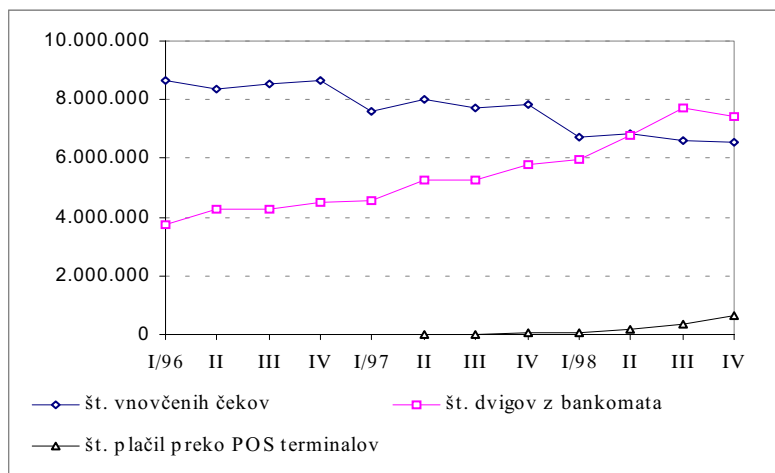
Leto/ četrletje	število izdanih čekovnih kartic konec obdobja	s PIN kodo	brez PIN kode	število vnovčenih čekov v 1000 SIT	Vrednost transakcij v mio SIT
1996	941.158	670.003	271.155	34.196	294.600
1997	1.071.221	821.969	249.252	31.174	290.259
I/98	1.111.832	863.632	248.200	6.728	64.046
II/98	1.136.946	941.032	195.914	6.850	67.229
III/98	1.179.152	1.015.671	163.481	6.582	68.432
IV/98	1.233.343	1.094.894	138.449	6.532	66.943
1998	1.233.343	1.094.894	138.449	26.692	266.650

Število izdanih čekovnih kartic narašča, delež kartic s PIN kodo se izrazito povečuje (slika 10). Kartice brez PIN kode imajo le identifikacijsko funkcijo pri plačevanju s čekovnimi blanketi. V letu 1998 je bilo vnovčenih 26,7 milijona čekov občanov, kar je za 14% manj kot v preteklem letu. Skupna vrednost vnovčenih čekov je znašala 266,7 milijarde tolarjev.

Slika 10: Število izdanih čekovnih kartic ob koncu četrletij

Slika 11: Uporaba čekovnih kartic po četrtletjih²

Iz slike na predhodni strani so razvidne možnosti uporabe čekovnih kartic s PIN kodo³. Poleg identifikacijske funkcije za plačilo s čeki se vedno bolj uporablja na bančnih avtomatih, pa tudi kot debetna kartica na prodajnih mestih, opremljenih s POS terminali (sklenitev pogodbe). Ugotavljamo postopno zmanjševanje uporabe čeka kot plačilnega instrumenta, izpodrivajo ga sodobnejši načini poravnavanja obveznosti, ki so enostavnejši, hitrejši, varnejši in ugodnejši.

Število zavrnjenih čekov (pretežno zaradi nepravilnega izpolnjevanja čekovnih blanketov) je v zadnjem četrtletju leta 1998 znašalo 607 čekov v skupni vrednosti 8.602 tisoč tolarjev, v vsem letu pa je bilo skupno zavrnjenih 2.335 čekov (povprečno mesečno 195 čekov), kar je nekoliko manj kot leto poprej. Skupna vrednost zavrnjenih čekov v letu 1998 je znašala 31,9 milijona tolarjev, kar predstavlja 0,01% vrednosti vnovčenih čekov v letu 1998 in se po četrtletjih zmanjšuje.

Tabela 16: Zavrnjeni čeki

Leto/ četrtletje	število zavrnjenih lastnih čekov	Vrednost zavrnjenih lastnih čekov v tisoč SIT
1996	4.206	47.656
1997	2.888	35.841
I/98	519	6.508
II/98	585	9.366
III/98	624	7.482
IV/98	607	8.602
1998	2.335	31.958

² Pri številu dvigov z bankomatov so zaradi obstoječega načina poročanja vključeni tudi dvigi s plačilnimi karticami – podatek ne predstavlja take vrednosti, da bi spremenil povednost prikaza v sliki.

³ Uporaba čekovne kartice na bankomatih in POS terminalih je obravnavana posebej.

3.2. Tuji potovalni čeki

V letu 1998 je tuje potovalne čeke izdajalo 14 slovenskih bank. Izdanih je bilo 96.651 tujih potovalnih čekov v vrednosti 968 milijonov tolarjev.

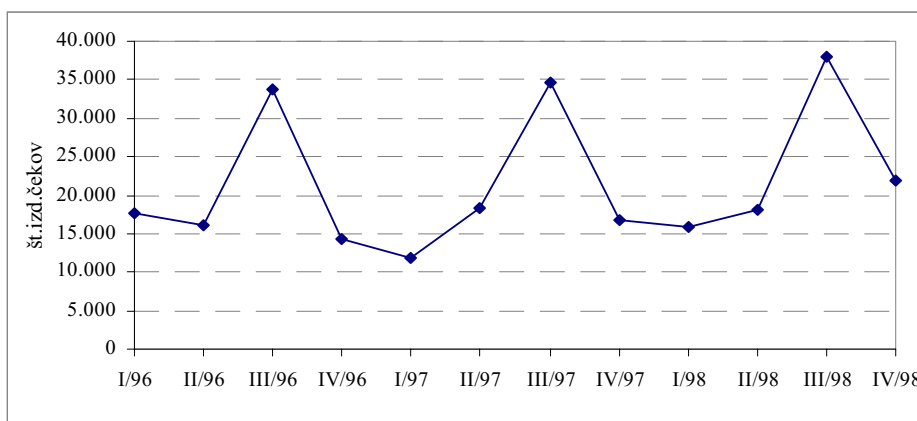
Tabela 17: Izdaja tujih potovalnih čekov

	1996	1997	1998	I/98	II/98	III/98	IV/98
Število izdanih čekov	83.799	81.634	96.651	15.771	18.059	40.817	22.004
Vrednost v tisoč SIT	750.939	750.852	968.289	173.361	183.450	385.381	226.097

Glede na leto poprej se je v letu 1998 izdaja tujih potovalnih čekov v Sloveniji povečala za skoraj 20% po številu izdanih čekov, po vrednosti, izraženi v tolarjih pa za skoraj 30%.

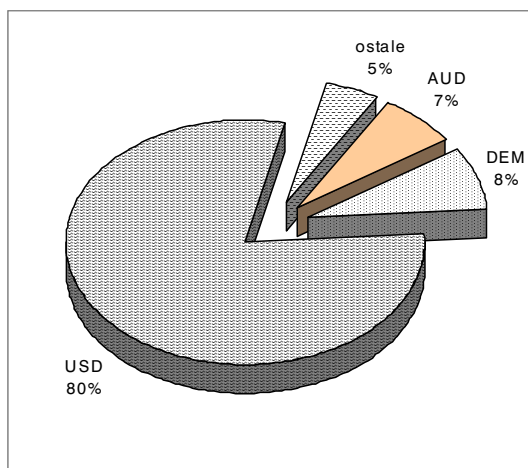
Uporaba čekov se povečuje, vendar zaradi sezonskega vpliva na uporabo tega plačilnega instrumenta (imelniki ga uporabljajo predvsem pri potovanjih v tujino) beležimo največ izdaje v tretjem četrtletju (slika 12). Več kot 40% tujih potovalnih čekov, izdanih v letu 1998 so banke uporabnikom izdale v tretjem četrtletju leta. Po apoenski strukturi prevladujejo čeki z nižjimi vrednostmi apoenov, po valutni strukturi pa ameriški dolar.

Slika 12: Izdaja tujih potovalnih čekov – število izdanih čekov po četrtletjih

Potovalni čeki so varen in zanesljiv plačilni instrument, ki ga imetnik plača vnaprej. Uporabni so kot nadomestilo gotovine na mnogih prodajnih mestih v svetu (možnost izdaje v različnih valutah) ali pa jih imetniki vnovčijo v turističnih agencijah in bankah in tudi konvertirajo v ustrezno tujo valuto. Ob morebitni izgubi ali kraji potovalnih čekov je imetnik pred zlorabo zaščiten, saj najkasneje v 24 urah po prijavi izgube ali kraje čekov dobi nadomestne čeke.

Slika 13: Valutna struktura tujih potovalnih čekov, izdanih v letu 1998

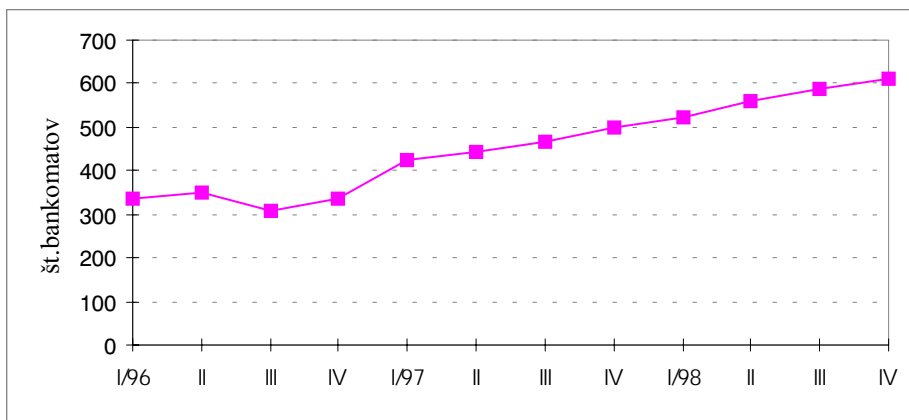

4. BANČNI AVTOMATI

4.1. Mreža bančnih avtomatov

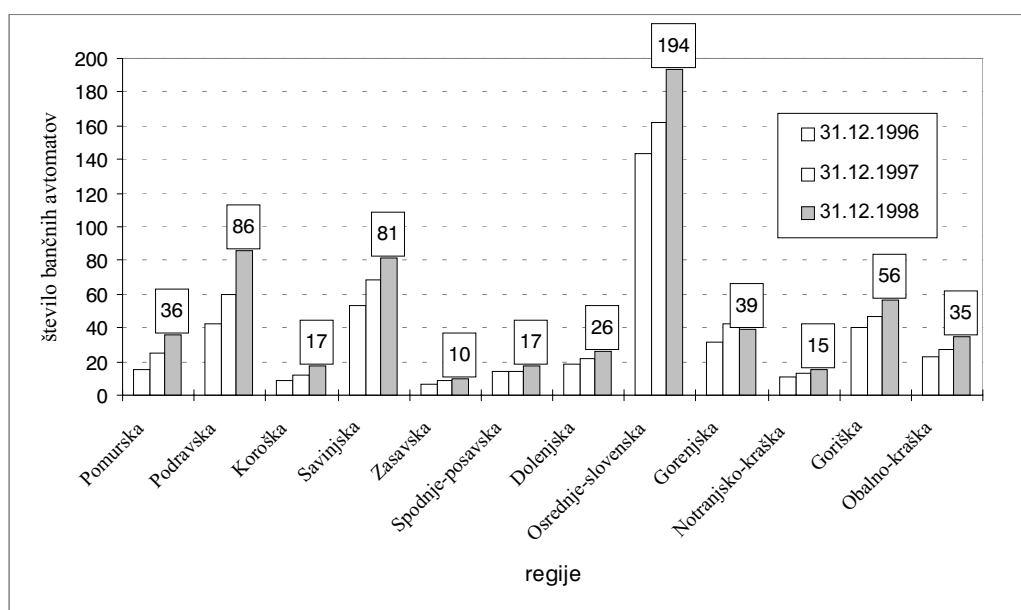
Konec leta 1998 je v Sloveniji delovalo 612 bančnih avtomatov, kar je 30 več kot konec tretjega četrletja in 111 več kot konec leta 1997. Večina bančnih avtomatov je namenjena dvigom gotovine s čekovnimi karticami, nekaj (7 v okviru mreže Plasis) pa tudi dvigom z nekaterimi plačilnimi karticami. Bančni avtomati nudijo še vrsto drugih storitev, vendar jih v prispevku obravnavamo le z vidika dvigovanja gotovine.

Slika 14: Število bančnih avtomatov po četrletjih

Ob koncu leta so bili bančni avtomati nameščeni v 220 slovenskih krajih in mestih. Število bančnih avtomatov po regijah ni enakomerno razporejeno, največ bančnih avtomatov, kar tretjina, je nameščenih v osrednjeslovenski regiji, kjer število tudi najhitreje narašča. Če primerjamo število bančnih avtomatov s številom prebivalstva (na dan 30.09.1998) ugotovimo, da je skupno v Sloveniji na 3.200 prebivalcev en bančni avtomat, oziroma na 10.000 prebivalcev približno 3 bankomati, medtem ko so v osrednjeslovenski regiji na 10.000 prebivalcev skoraj 4, v regiji, ki ima ob koncu leta 1998 najmanj bančnih avtomatov (zasavska regija) pa prideta na 10.000 prebivalcev 2 bančna avtomata.

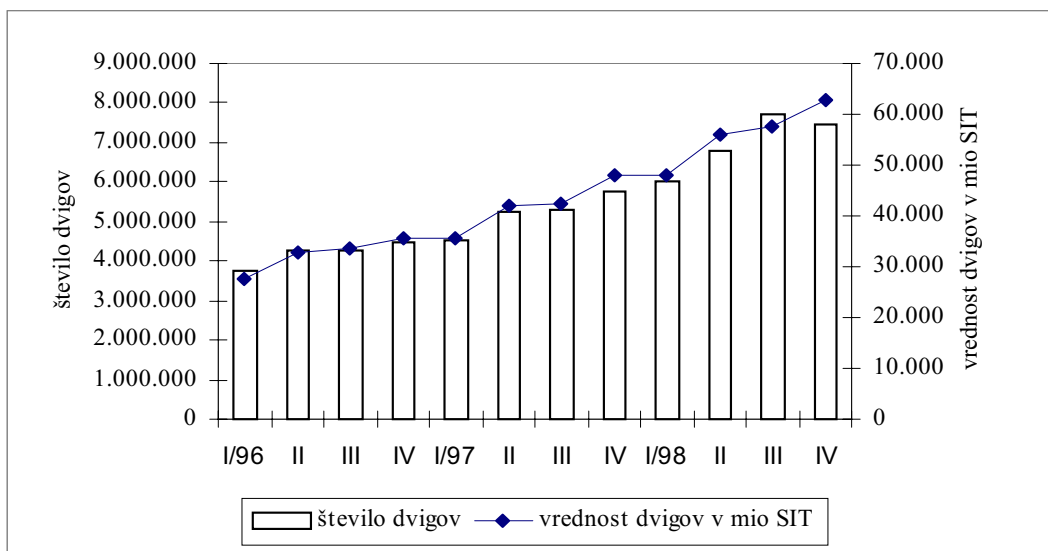
Slika 15: Število bančnih avtomatov po regijah

4.2. Uporaba bančnih avtomatov

Uporaba bančnih avtomatov se po četrletjih povečuje, tako po številu kot po vrednosti dvigov. V letu 1998 smo zabeležili 27,9 milijona dvigov, kar je za 34% več kot v preteklem letu, v skupni vrednosti 224 milijard tolarjev. V zadnjem četrletju leta beležimo manjše število dvigov, vendar pa večjo skupno vrednost dvigov. Povprečni znesek dviga na bankomatih je bil v zadnjem četrletju za skoraj 1.000 tolarjev višji kot v preteklem (8.427 tolarjev), kar razlagamo s sezonskim vplivom - povečana potrošnja konec leta.

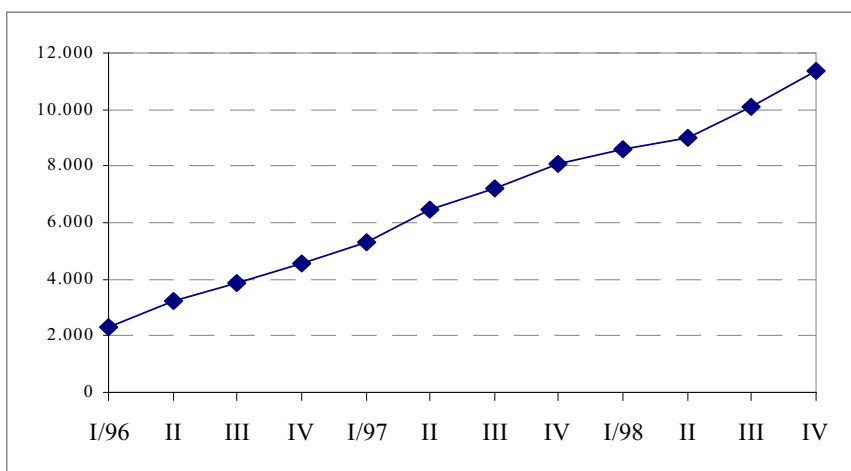
žSlika 16: Uporaba bančnih avtomatov po četrletjih

5. ELEKTRONSKA PRODAJNA MESTA - POS terminali

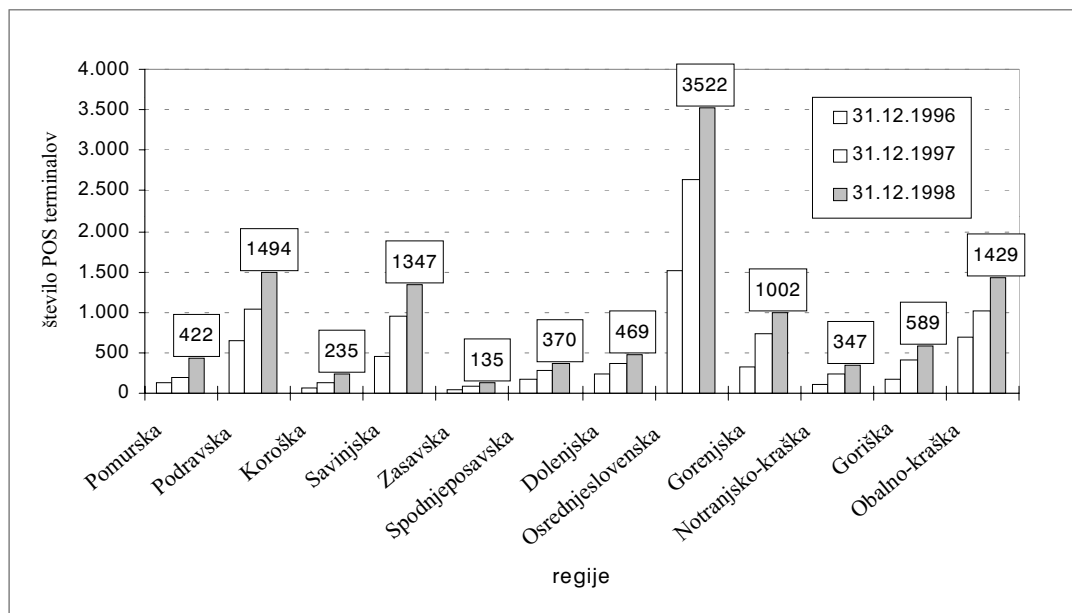
Razvoj mreže elektronskih prodajnih mest – POS terminalov je izrednega pomena z vidika razvoja kartičnega poslovanja. Uporaba elektronskih terminalov, ki posamezno prodajno mesto povežejo neposredno s centri kartičnih sistemov omogoča hitrejše, enostavnejše in varnejše poslovanje s kreditnimi karticami in je predpogoj uporabe debetnih kartic, saj je le preko POS terminalov omogočena direktna (pri nas v roku 1 dne) obremenitev računa kupca. Ob koncu leta je bilo mogoče z debetnimi karticami poslovati na 8.437 POS terminalih, kar predstavlja skoraj tri četrtine vseh POS terminalov.

Slika 17: Število POS terminalov po četrletjih

V Sloveniji je bilo ob koncu leta 1998 nameščenih 11.361 elektronskih prodajnih mest, ki omogočajo direktno povezavo s kartičnimi sistemi. Število novih prodajnih mest se je glede na konec preteklega leta povečalo za 3.288 novih terminalov (povečanje v zadnjem četrtletju leta je znašalo 1.268 novih prodajnih mest), predvsem v osrednjeslovenski regiji.

Slika 18: Lokacija in število prodajnih mest po regijah (POS terminali) - primerjava po letih

Regionalna razvrstitev prodajnih mest je pogojena s sedeži kartičnih sistemov, največ terminalov je nameščenih v osrednjeslovenski regiji.

Uporaba POS terminalov je obravnavana v okviru uporabe debetnih kartic. Po obstoječem sistemu zbiranja podatkov namreč poslovanje preko POS terminalov spremljamo le s strani uporabe debetnih kartic, katerih uporaba je pogojena s POS terminali.

6. ZAKLJUČEK

Na podlagi zbranih podatkov o uporabi sodobnih plačilnih instrumentov v Sloveniji (in tujini) lahko ugotovimo, da se Slovenci v vedno večji meri poslužujemo sodobnejših načinov poravnavanja obveznosti. Povečuje se predvsem uporaba plačilnih kartic, pri čemer v zadnjem letu opazimo umirjanje stopnje rasti njihovega izdajanja. V letu 1997 je prišlo do izdaje prvih debetnih kartic, ki v določeni meri nadomeščajo ček kot plačilni instrument. Hitro se razvija tudi mreža elektronskih prodajnih mest, ki je predpogoj za razvoj debetnega poslovanja in varnejšega ter hitrejšega poslovanja s plačilnimi karticami nasploh. Ugotavljamo tudi vse večjo uporabo bančnih avtomatov, katerih mreža se ustrezno širi. Omenjene spremembe v načinu poravnavanja obveznosti ob predpostavki ustreznega spremljanja tveganja, povezanega s tovrstnim, predvsem kartičnim poslovanjem, pozitivno vplivajo na varnost (in stroške) poslovanja tako na strani bank kot tudi uporabnikov.

Podatke o razvitosti mreže bančnih avtomatov in elektronskih prodajnih mest ter o številu izdanih kartic – plačilnih in čekovnih primerjamo s podatki v enajstih najbolj razvitih državah, za katere razpolagamo s podatki za konec leta 1997⁴. Pri številu bankomatov, POS terminalov in izdanih kartic, čekovnih in plačilnih, na milijon prebivalcev, smo za Slovenijo navedli podatek ob koncu leta 1997 in 1998, za preračun pa smo uporabili število prebivalcev na dan 31.12.1997 oziroma 30.9.1998.

⁴ Vir: Statistics on Payment Systems in the Group of Ten Countries, Bank for International Settlements, Basle, december 1998.

Po uporabi *čeka* kot plačilnega instrumenta se Slovenija lahko primerja z razvitimi državami, saj število izdanih čekovnih kartic na tisoč prebivalcev ob koncu leta 1998 (622 kartic na tisoč prebivalcev) presega povprečje primerjanih držav za leto 1997 (423 kartic na tisoč

Tabela 18: Število bančnih avtomatov, elektronskih prodajnih mest (POS terminalov) na milijon prebivalcev, število izdanih čekovnih in plačilnih kartic na tisoč prebivalcev konec leta 1997

država	število bankomatov na milijon prebivalcev	število POS terminalov na milijon prebivalcev	število čekovnih kartic na tisoč prebivalcev	število kartic za dvig na bankomatu na tisoč prebivalcev	število izdanih plačilnih kartic na tisoč prebivalcev
Belgija	492	8.421	468	1.116	1.116
Kanada	645	10.873	-	1.590	577
Francija	461	9.540	-	514	472
Nemčija	504	1.983	508	-	1.038
Italija	443	4.896	16	301	426
Japonska	1.115	155	-	2.243	1.945
Nizozemska	409	7.692	26	1.535	162
Švedska	268	7.774	-	774	691
Švica	678	5.803	617	933	988
Velika Britanija	393	8.983	903	1.641	1.271
ZDA	616	4.853	-	2.548	2.628
Slovenija 1997	252	4.067	539	414	300/445*
Slovenija 1998	308	5.733	622	552	300/688*

*Prvi podatek upošteva le kreditne, drugi pa kreditne in debetne plačilne kartice.

prebivalcev). Med primerjanimi državami z 903 čekovnimi karticami na tisoč prebivalcev izstopa Velika Britanija, pri čemer v viru niso objavljeni podatki za vse države.

Po številu izdanih *plačilnih kartic* na tisoč prebivalcev Slovenija ob koncu leta 1997 s 300 kreditnimi karticami na tisoč prebivalcev (ob koncu leta 1998 se število ni povečalo) ne dosega niti polovice povprečja razvitih držav (1.029 kartic); ob upoštevanju tudi debetnih kartic je podatek nekoliko bližji nekaterim razvitejšim državam. Prav tako zaostajamo v kvaliteti izdanih kartic, saj so se debetne kartice v Sloveniji pojavile šele v letu 1997, do izdaje elektronske denarnice pa tudi še ni prišlo. Med razvitimi državami po številu izdanih kartic izstopajo ZDA, Japonska in Velika Britanija, na zadnjem mestu pa je Nizozemska s 162 plačilnimi karticami na tisoč prebivalcev.

Po razširjenosti *mreže bankomatov* je Slovenija primerljiva z razvitimi državami (izstopa Japonska s 1.115 bankomati na milijon prebivalcev), medtem ko po številu kartic, ki omogočajo uporabo bančnih avtomatov zaostajamo. V Sloveniji je mogoče na bankomatih dvigovati gotovino le s čekovnimi (debetnimi) karticami, medtem ko pri nas plačilne kreditne kartice večinoma nimajo gotovinske funkcije. Slovenija s 414 čekovnimi karticami, ki omogočajo uporabo bankomata na tisoč prebivalcev konec leta 1997 (konec leta 1998 552 kartic) sicer presega italijansko raven, povprečja razvitih držav (1.320 kartic na tisoč prebivalcev) pa ne dosega. Prav tako ne dosegamo povprečja razvitih držav po številu opravljenih transakcij na bančnih avtomatih. Povprečno število transakcij na bančnih avtomatih je znašalo v letu 1997 v primerjanih državah 25 dvigov na prebivalca, medtem ko je bilo v Sloveniji opravljenih 10,5 dviga na prebivalca, v letu 1998 pa 14 dvigov na prebivalca. Povprečni znesek dviga na bankomatu v USD je v Sloveniji prav tako nižji kot v primerjanih državah – povprečni znesek dviga za enajst držav za leto 1997 znaša 124 USD, v Sloveniji pa smo v letu 1997 povprečno dvigovali po 51,9 USD in po 48,5 USD⁵ v letu 1998. Upoštevati je potrebno že omenjeno dejstvo, da se v Sloveniji dvigi gotovine na bankomatih opravljajo pretežno s čekovnimi karticami in ne toliko s plačilnimi, kot je navada v tujini.

Za razvoj kartičnega poslovanja, predvsem debetnega, je pomemben razvoj *mreže elektronskih prodajnih mest - POS terminalov*. Navedeni podatki kažejo na dobre možnosti razvoja kartičnega poslovanja v Sloveniji. Na milijon prebivalcev je konec leta 1997 v Sloveniji pripadlo 4.067 elektronskih prodajnih mest, ustrezen podatek

⁵ Upoštevali smo povprečni tečaj za USD za ustrezna obdobja.

ob koncu leta 1998 je višji, 5.733 na milijon prebivalcev. Povprečno je bilo v razvitih državah ob koncu leta 1997 6.452 POS terminalov na milijon prebivalcev, pri čemer nekatere države močno izstopajo (Kanada, Francija, Velika Britanija), najmanj razvito mrežo POS terminalov pa ima po podatkih iz vira Japonska – 155 terminalov na milijon prebivalcev.

Tako imetniki kot izdajatelji kartic se pri kartičnem poslovanju srečujejo tudi s precejšnjimi tveganji zlorab kartic, do katerih prihaja zaradi ponarejanja kartic, opravljanja nakupov na daljavo in predvsem kot posledica kraje ali izgube kartice. Pri domačih plačilnih karticah do *ponaredb kartic* še ni prišlo, večje pa je tveganje pri licenčnih karticah, ki so uporabne tudi v tujini. Do zlorab prihaja tudi pri *nakupih na daljavo* (Internet, kataloške in telefonske prodaje) - transakcije se izvajajo brez prisotnosti imetnika in kartice na prodajnem mestu. Najbolj pogoste zlorabe so posledica *izgube in kraje* kartic. Za izdajatelje kartic največje tveganje predstavlja *tveganje neplačila obveznosti*, pred čemer se posamezni izdajatelji različno zavarujejo. Banka Slovenije se zaveda tveganj, ki jih prinaša kartično poslovanje in se posveča spremljanju zavarovanja bank pred tveganji iz kartičnega poslovanja.

VIRI IN LITERATURA:

- *Poročila na osnovi Sklepa o pošiljanju podatkov o uporabi sodobnih plačilnih instrumentov*, Ur. list RS št. 73/95,
- *Cards International*, A Lafferty Group Publication, 1998, 1999 različne številke,
- *European Card Review*, 1998, 1999 različne številke,
- Tepina Peter, *Čip kartica ali kartica z integriranim vezjem*, Bančni vestnik, 4/96,
- *Report on Electronic Money*, European Central Bank, Frankfurt am Main, avgust 1998,
- *Statistics on Payment Systems in the Group of Ten Countries*, Bank for International Settlements, Basle, december 1998.